

Г. О. Баранов

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОГО І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ НІМЕЧЧИНИ 1930-х РОКІВ

На основі історичного аналізу соціально-економічної політики німецького керівництва 1930-х років, необхідно дослідити використання цієї економічної практики з метою ширшого пізнання її ролі в побудові економіки Німеччини, а також задля розкриття особливостей політичної ситуації в Україні сьогодні. Варто звернути увагу, що на сьогоднішній день дуже багато досліджень надають інформацію про часи Третього рейху тільки в негативному контексті, але в будь-якій системі або владі є й позитивні аспекти, які необхідно розглянути. Актуальність роботи полягає в необхідності вивчення та історичного аналізу економічних, політичних, соціальних методів та особливостей в управлінні економіки Німеччини. Встановлено проблематику і визначено, що над питанням історичного дослідження організації та реформування Німеччини працювали висококваліфіковані спеціалісти і реформатори, наприклад, такі фахівці та політики, як: О. Пленков, Ф. Тодт, Я. Шахт, В. Функ, Л. Крозиг тощо. Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити та узагальнити історичний досвід про причини становлення та розвитку економіки Німеччини 1930-х років, використання методів та прийомів в політиці для цього розвитку, проаналізувати суть, функції і особливості економіки цього періоду.

Ключові слова: економіка Німеччини, кейнсіанська політика, економічна криза.

Вступ. На основі історичного аналізу соціально-економічної політики німецького керівництва 1930-х років необхідно дослідити використання цієї економічної практики з метою ширшого пізнання її ролі в побудові економіки Німеччини, а також задля розкриття особливостей політичної ситуації в Україні сьогодні. Варто звернути увагу, що на сьогоднішній день дуже багато досліджень надають інформацію про часи Третього рейху тільки в негативному контексті, але в будь-якій системі або владі є й позитивні аспекти, які необхідно розглянути. Актуальність роботи полягає в необхідності вивчення та історичного аналізу економічних, політичних, соціальних методів та особливостей в управлінні економіки Німеччини. Встановлено проблематику і визначено, що над питанням історичного дослідження організації та реформування Німеччини працювали висококваліфіковані спеціалісти і реформатори, наприклад, такі фахівці та політики, як: Л. Крозиг, О. Пленков, Ф. Тодт, Я. Шахт, В. Функ тощо. В роботах Шверін фон Крозига обґрунтовано аналізується фінансування Другої світової війни. О. Л. Пленков і У. Ширер у своїх працях на основі

секретних архівних матеріалів детально показують ідеологію і фінансову основу розвитку Німеччини в 1930-х роках [1-3]. В дослідженні використано конкретно-історичний метод для аналізу історичних аспектів політичного і соціально-економічного стану Німеччини в 1930-х роках, а також метод порівняльного аналізу й історичного підходу, що сприятиме виявленню основних тенденцій розвитку економічних показників Німеччини. Системний метод дає можливість комплексно дослідити складні системи, наприклад, фінансову і економічну складову в цілому, їх напрямки, значення особистості в розвитку економіки тощо. Цей метод передбачає вивчення кожного елемента системи, його зв'язку з іншими елементами, а також встановлення оптимальних умов розвитку всієї системи.

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити та узагальнити історичний досвід про причини становлення та розвитку економіки Німеччини 1930-х років, використання методів та прийомів в політиці для цього розвитку, проаналізувати суть, функції і особливості економіки цього періоду.

Викладення основного матеріалу. Після закінчення Першої Світової війни економіка Німеччини знаходилась у повному занепаді. В цей період не було досягнуто не тільки перерозподілу світового впливу на свою користь, але Німеччина втратила і значну частину своєї території, позбулася матеріальних, фінансових і трудових ресурсів. Відповідно до Версальського мирного договору Німеччина зобов'язалася повернути Франції території Ельзасу і Лотарингії, вугільні шахти Саару (одне з найбільших вугільних родовищ Європи). Німеччина втратила 13,5 % території, де проживало 10 % населення, добувалося 75 % залізної руди та цинку, 20 % вугілля, виготовлялося 20 % чавуну. Ці характеристики визначено без урахування шахт Саару, оскільки ця територія була окупована Францією як застава за виплату репарацій, сума яких визначалася в розмірі 132 млрд. марок, і Німеччина повинна була постачати державам-переможцям вугілля, будівельні матеріали тощо [4].

Економічна криза Німеччини тривала до 1924 р. і, як наслідок, інфляція досягла астрономічних масштабів. Наприклад, з 1915 р. до 1920 р. у 25 разів зросла кількість грошей в обігу і інфляція досягнула 3,25 млн. % у місяць, тобто кожні 49 годин зростали ціни. Заробітна плата кваліфікованого працівника йшла тільки на харчування, а підприємці збільшували свої доходи за рахунок отримання кредитів, оскільки повернення кредитів в умовах інфляції зменшувало їх реальну вартість у декілька разів. Інфляцію потужно використовували землевласники для звільнення від банківської заборгованості виплатою знецінених грошей. В середині 20-х років ХХ ст. відбулося невелике покращення в економіці, але світова криза 1929 р. зруйнувала те, що вдалося відновити після війни, і в 1933 р. безробіття вже становило 30 % (більше 6 млн. осіб), промислове виробництво зменшилося на 60 %, а сільськогосподарське – на 30 %, що призвело до нестабільної політичної ситуації. Ці питання утопізму в Німеччині 1930-х років аналізує в своїй праці Станіслав Мензелевський [5]. У липні 1932 р. в Німеччині було проведено парламентські вибори, на яких націонал-соціалісти зібрали більше інших

партій – 37 % голосів, але цього не вистачало для створення уряду, тому було призначено повторні вибори на листопад 1932 р., на яких націонал-соціалісти отримали 34 %. В 1932 р. президент Гінденбург пропонував А. Гітлеру увійти в уряд і зайняти посаду віце-канцлера, але той вимагав посаду рейхсканцлера і пост рейхсміністра внутрішніх справ одному з членів своєї партії. Тільки в січні 1933 р. Гінденбург погодився на ці умови і 30 січня 1933 р. А. Гітлер став рейхсканцлером. Керівництво націонал-соціалістів обіцяло своїм виборцям стабільність і роботу, оскільки добре знали, що успіх політики на ринку праці приведе до збільшення авторитету партії [6].

Після приходу до влади у нового уряду постали основні економічні проблеми, а саме: бюджетний дефіцит, безробіття. Метою уряду стало підвищення добробуту населення і модернізація економіки для реваншу за поразку в Першій світовій війні. Бюджетний дефіцит було вирішено, наприклад, видатки Німеччини з 1934 р. по осінь 1939 р. становили 101,5 млрд. марок, з яких: 62,5 млрд. марок були від податків, 20 млрд. марок були від прибутків залізниці, поштових зборів тощо. При цьому залишався дефіцит у 20 млрд. марок, який було покрито векселями «Металургійного дослідного товариства» (MEFO). Реформи, розроблені міністром економіки Німеччини Я. Шахтом, були ризиковані, але продуктивні. Наприклад, Я. Шахт змусив домовитися між собою Круппа, Рейнметаллгруп, Гутхоффнунг та Сіменса, які заснували MEFO зі статутним капіталом в 1 млн. марок, а MEFO емітувало цінні папери, які гарантувала держава і які теж стали національною валютою. Держава приймала такі векселі за ринковим курсом, а випуск MEFO був безвідсотковим кредитом, що отримала держава на внутрішньому ринку.

Підняття добробуту населення і стимулювання розвитку машинобудування було закріплено в законі «Про зміну податку на автомобілі» від 10.04.1933 р., яким було збільшено попит на нові вітчизняні автомобілі, а для збільшення зайнятості населення було прийнято закон «Про зменшення безробіття» від 01.06.1933 р., де під заборону підпала зайва механізація праці, а громадам виділили 1,5 млрд. марок на будівництво житла, доріг, а також було заборонено збільшувати робочий день. Цей закон зменшив безробіття і держава почала відроджуватися. За законом «Про податкові пільги» від 15.06.1933 р. пільги було надано підприємцям, які займалися ремонтом власного устаткування та розширювали виробництво, а податки при цьому не сплачувалися протягом трьох років, якщо власник впроваджував нові технології, устаткування, надавав премії працівникам. Цей закон стимулював розвиток промисловості, розширював і збільшував виробництво. Законом «Програма будівництва імперських автобанів» від 27.06.1933 р. надавалося 3 млрд. марок на будівництво доріг, а також під цей проект було залучено 140 тисяч робітників, що зменшило безробіття. Як результат, у середині 1935 р. промислове виробництво знову досягло докризового рівня 1928 р., рівень зайнятості наблизився до рівня 1928 р., а у 1937 р. урядом було проголошено перемогу над безробіттям. Рівень життя німців до цього часу

виріс, а народження дітей збільшилося в 1,5 разу, а саме: у 1933 р. – 59 дітей на 1000 жінок, у 1937 р. – 89 дітей на 1000 жінок [7-8].

Урядом було запроваджено механізм стимулювання народження, а саме:

1) Молоде подружжя отримувало кредит у 1000 марок під 1 % на місяць для початку власної справи (при середній заробітній платі 145 марок на місяць).

2) За кожну дитину молодій родині списували 25 % кредиту, а починаючи з третьої дитини, виплачували одноразово 100 марок та 20 марок щомісячно.

3) Починаючи з п'ятої дитини, за кожну наступну дитину виплачували 100 марок щомісяця.

4) Будували квартири не менше трьох кімнат, оскільки вважалося, що тіснота перешкоджає народжуваності.

5) Впроваджено нагороди та пільги багатодітним матерям. Наприклад, матері, які мали багато дітей, шанувалися як святі, оскільки вони приносили найважливішу користь для країни – забезпечували майбутнє.

6) Законодавчо жінок усували від фізичної роботи і стимулювали матеріально залишатися дома з дітьми.

На підприємствах було введено трудові арбітражі, які вирішували суперечки між працівниками та керівництвом (питання заробітної плати). До арбітражу входили представники націонал-соціалістичної партії, що допомагало вирішувати дискусійні питання на виробництвах, відносини між колегами тощо. Наприклад, державна структура «Сила через радість» організовувала дозвілля населення. Уряд застосовував контроль за експортом та імпортом в країні, демонополізацією зовнішньої торгівлі, застосовувалася політика протекціонізму, яка спиралася на підтримку вітчизняного виробника, проводилися інвестиції в сільське господарство, лізинг. Наприклад, власне сільське господарство до 1914 р. задовольняло Німеччину лише на 50 %, а у 1939 р. – вже на 83 %. Загалом, втручання держави в кон'юнктуру було тотальним, оскільки чотирирічний план, який подібний до радянських п'ятирічок, мав на меті створити економіку, яка б вистояла у військовій блокаді. За цей час у виробництво вкладалися державні інвестиції, побудовано металургійні заводи, які могли працювати на місцевій неякісній руді. У період 1933–1939 рр. прибутки великих приватних підприємств зростали щороку на 36 %. Наприклад, історик С. Хафнер писав, що економічний підйом 1930-х років може претендувати на звання економічного дива більше, ніж економічне зростання 1950-х років Л. Ерхарда (канцлера Німеччини 1963–1966 рр.) [9].

Період 1930-х рр. в Німеччині неоднозначний, але не має заперечень той факт, що економіка у цей період розвивалася темпами, вищими теперішнього Китаю, причому за рахунок власних інвестицій, без зовнішніх запозичень. Можна зробити висновок, що теорія економічної політики в них була кейнсіанською (одна з макроекономічних теорій, закладена Джоном Кенсоном у праці «Загальна теорія зайнятості, відсотків і грошей»). Головною причиною кейнсіанської революції стала неспроможність неокласичних підходів

подолати наслідки економічної кризи 1920–1930-х рр. в світі. Кейнсіанський підхід відкинув основні принципи оптимізації і вніс зміни в економічну теорію з принципово новим аналізом макроекономічних зв'язків. Уряд Німеччини на практиці боровся з негативною кон'юнктурою за допомогою державних інвестицій та своїх політтехнологій без погіршення рівня життя населення. Потім, у післявоєнні роки, реформи Л. Ерхарда склалися з реформ, розроблених ще в роки війни Міністерством економіки Німеччини (так звана «програма демобілізації»).

Внутрішній валовий продукт (ВВП) Німеччини в період 1933–1939 років зріс з 59,1 млрд. марок до 129 млрд. марок, а інфляція становила менше 1 % на рік. Зростання ВВП пояснюється не тільки посиленою мілітаризацією (озброєнням), наприклад, до 1939 р. частка військової промисловості у ВВП становила 15 %, не було і закордонних інвестицій, крім невеликих внесків в акціонерний капітал. До 1939 р. не існувало і репресивної економіки, а частка військових податків у бюджеті Німеччини в період 1933–1938 рр. становила 28 % (наприклад, у СРСР – 27 %, Британії та Японії – 12 %, США – 11 %). Однак реальна частка податків була більшою в два рази, оскільки в обіг були випущені МЕФО, які не відображалися в бюджеті. Наслідки воєнної економіки, яку проводила Німеччина в 1930-х роках, аналізують у своїх працях Г. Керль і О. Мосякін [8; 10].

Висновки. Українська держава схожа на Німеччину після Першої світової війни: ми пережили і гіперінфляцію 1990-х років, і деяке покращення економічної ситуації в країні в 2000-х рр., але з 2014 року стався спад економіки через анексію територій і військові дії на Донбасі. За 28 років незалежності уряди України не змогли вивести економіку на рівень навіть 1991 р., і це при тому, що Україна значно перевищує інші європейські країни за ресурсами. Тому для покращення економічного стану в країні ми повинні аналізувати розвиток економік світу, зокрема й економіку Німеччини, з огляду на як теоретичну, так і практичну її реалізацію, а також враховувати досвід минулого і робити все, щоб не повторювати помилки інших держав.

Список використаних джерел

1. Шверин фон Крозиг Л. Как финансировалась Вторая мировая война / Л. Шверин фон Крозиг // Итоги второй мировой войны. – М.: Издательство иностранной литературы, 1957. – С. 418–442.
2. Пленков О. Ю. Третий Рейх. Социализм Гитлера : Очерк истории и идеологии / О. Ю. Пленков. – СПб.: Нева, 2004. – 480 с. (Секретные материалы).
3. Ширер У. Взлёт и падение Третьего рейха / У. Ширер. – М.: Эксмо, 2003. – 928 с.
4. Економіка Німеччини після Першої світової війни. – Режим доступу: https://studme.com.ua/13680802/politekonomiya/ekonomika_germanii_posle_pervoy_mirovoy_voyny.htm
5. Мензелевський Станіслав. Імперативний відпочинок: гендерний та класовий утопізм у нацистській Німеччині / Станіслав Мензелевський // Спільне. – № 6: Гендер і праця. – 2013.

6. Wirtschaft und Gesellschaft unterm Hakenkreuz. – URL : <https://www.bpb.de/geschichte/nationalsozialismus/dossier-nationalsozialismus/39551/wirtschaft-und-gesellschaft?p=all>
7. Третій рейх. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Третій_Рейх
8. Економіка Німеччини 1933–1939 роки. – Режим доступу : https://censor.net.ua/forum/2496521/ekonomka_nmechchini_19331939_ekonomchne_divo/sortby/tree/order/desc/page/2#comments
9. Керль Г. Военная экономика и военная промышленность / Г. Керль // Итоги второй мировой войны. – М.: Издательство иностранной литературы, 1957. – С. 356–384.
10. Мосякин А. Г. Ограбленная Европа. Сокровища и Вторая мировая война / А. Г. Мосякин. – М.: Товарищество научных изданий КМК, 2018. – 317 с.

References

1. Shverin fon Krozig L. How was the Second World War funded? / L. Shverin fon Krozig // Itogi vtoroj mirovoj vojny. М.: Izdatelstvo inostranoj literatury, 1957. – P. 418–442 [in Russian].
2. Plenkov O. Y. Third Reich. Hitler's Socialism: An Essay on History and Ideology / O. Y. Plenkov. – SPb.: Neva, 2004. – 480 p. (Sekretnye materialy) [in Russian].
3. Shirer U. The rise and fall of the Third Reich / U. Shirer. – М.: Eksmo, 2003. – 928 p. [in Russian].
4. The economy of Germany after the First World War. – URL: https://studme.com.ua/13680802/politekonomiya/ekonomika_germanii_posle_pervoy_mirovoy_voyny.htm [in Ukrainian].
5. Menzelevskij Stanislav. Imperative rest: Gender and class utopianism in Nazi Germany / Stanislav Menzelevskij // Spilne. – No. 6: Gender i praca. – 2013 [in Ukrainian].
6. Economy and society under the swastika. – URL: <https://www.bpb.de/geschichte/nationalsozialismus/dossier-nationalsozialismus/39551/wirtschaft-und-gesellschaft?p=all>.
7. Third Reich. – URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Tretyi_Reykh [in Ukrainian].
8. The German economy 1933–1939. – URL: https://censor.net.ua/forum/2496521/ekonomka_nmechchini_19331939_ekonomchne_divo/sortby/tree/order/desc/page/2#comments [in Ukrainian].
9. Kerl G. Military economy and military industry / G. Kerl // Itogi vtoroj mirovoj vojny. – М.: Izdatelstvo inostranoj literatury, 1957. – P. 356–384 [in Russian].
10. Mosyakin A. G. Robbed Europe. Treasures and World War II / A. G. Mosyakin. – М.: Tovarishchestvo nauchnyh izdaniy KMK, 2018. – 317 p. [in Russian].

Baranov G. O.

Historical aspects of political and socio-economic status of Germany in the 1930 s

On the basis of a historical analysis of socio-economic policies of German leadership of the 1930s, it is necessary to examine the use of this economic practice in order to gain a broader understanding of its role in German economy, as well as to

reveal the particularities of the political situation in Ukraine today. It is worth noting that to date, many studies provide information about the times of the Third Reich only in a negative context, but in any system or government there are positive aspects that need to be considered. The urgency of the work is the need of study and historical analysis of economic, political, social methods and features in the management of German economy. Problems are identified and it has been determined that highly skilled specialists and reformers, such as experts and politicians O. Plenkov, F. Todt, J. Schacht, V. Funk, L. Krozig, etc., worked on the issue of historical study of the organization and reform of Germany. The purpose of the study is to explore and summarize the historical experience of the causes of the emergence and development of German economy of the 1930s, the use of methods and techniques in politics for this development, to analyze the essence, functions and features of the economy of this period.

Germany's economic crisis lasted until 1924 and as a consequence inflation reached astronomical proportions. For example, from 1915 to 1920, the amount of money in circulation increased 25 times and inflation reached 3.25 million % a month, that is, prices increased every 49 hours. The wages of a skilled worker went only for food, and entrepreneurs increased their income by obtaining loans, since repayment of loans in the context of inflation reduced their real value several times over. Inflation has been heavily used by landowners to get rid of bank debt by paying off impaired money. In the mid 20-ies of the twentieth century. there was a slight improvement in the economy, but the world crisis of 1929 destroyed what had recovered after the war and in 1933 unemployment was already 30 % (more than 6 million people), industrial production decreased by 60 %, and agricultural production – by 30 %, which led to an unstable political situation.

After coming to power, the new government faced major economic problems, namely: budget deficits, unemployment. The government's goal was to improve the well-being of the population and modernize the economy for a rematch for the defeat in World War I. The budget deficit was resolved, for example, Germany's expenditures from 1934 to the autumn of 1939 amounted to 101.5 billion marks, of which: 62.5 billion marks were from taxes, 20 billion marks – from railway revenues, postage etc. At the same time, there was a deficit of 20 billion marks, which was covered by the bills of the Metallurgical Research Society (MEFO). Reforms developed by German Minister of Economy J. Schacht were risky but productive. For example, J. Schacht forced an agreement between Krupp, Rheinmetallgroup, Guthoffnung and Siemens, who founded MEFO with a one million mark of equity, and MEFO issued government-guaranteed securities that also became national. The government accepted such bills at the market rate, and the issue of MEFO was an interest-free loan received by the state in the domestic market.

Raising the well-being of the population and stimulating the development of mechanical engineering was enshrined in the law "On change of the car tax" of 10.04.1933, which increased the demand for new domestic cars, and to increase the employment of the population the law "On reducing unemployment" of 01.06. 1933

was issued, where unnecessary mechanization of labor fell under the ban, and communities were allocated 1.5 billion marks for housing, roads, and were prohibited from increasing their working hours. This law reduced unemployment and the state began to revive. According to the Law "On tax privileges" of 15.06.1933, the privileges were granted to entrepreneurs who were engaged in repairing their own equipment and expanding production, and taxes were not paid within 3 years, if the owner introduced new technologies, equipment, gave bonuses to employees. This law stimulated the development of industry, expanded and increased production. The Law "Program for the Construction of Imperial Highways" of 27.06.1933 provided 3 billion marks for the construction of roads, and also this project attracted 140 thousand workers, which reduced unemployment. As a result, in mid-1935 industrial production again reached the pre-crisis level of 1928, the employment rate approached that of 1928, and in 1937 the government declared victory over unemployment. The standard of living of the Germans has so far increased, and the birth of children has increased 1.5 times, namely: in 1933 – 59 children per 1000 women, in 1937 – 89 children per 1000 women.

The period of the 1930s in Germany is ambiguous, but there is no denying the fact that the economy during this period developed at a rate higher than current China, and at the expense of its own investment, without external borrowing. We can conclude that the theory of economic policy in them was Keynesian (one of the macroeconomic theories, laid down by John Kenson in the work "The general theory of employment, interest and money"). The main reason for the Keynesian revolution was the inability of neoclassical approaches to economic crisis of 1920. The Keynesian approach rejected the basic principles of optimization and introduced changes in economic theory with a fundamentally new analysis of macroeconomic relations. Then, in the post-war years, the reform of L. Erhard consisted of reforms developed in the war years, the Ministry of Economy of Germany (the so-called "demobilization program").

The Ukrainian state is similar to Germany after the First World War, we also experienced hyperinflation in the 1990s and some improvement in economic situation in the country in the 2000s. For 28 years of independence, the governments of Ukraine have not been able to bring the economy to a level even of 1991, despite the fact that Ukraine far exceeds other European countries in terms of resources. Therefore, in order to improve economic situation in the country, we must analyze the development of the economies of the world, including the economy of Germany, both from its theoretical and practical implementation, as well as to take into account the experience of the past and do everything in order not to repeat the mistakes of other countries.

Keywords: German economy, Keynesian politics, economic crisis.

Баранов Г. А.

Исторические аспекты политического и социально-экономического состояния Германии 1930-х годов.

На основе исторического анализа социально-экономической политики немецкого руководства 1930-х годов необходимо исследовать использование этой экономической практики с целью более широкого познания ее роли в построении экономики Германии, а также для раскрытия особенностей политической ситуации в Украине сегодня. Стоит обратить внимание на то, что на сегодняшний день очень много исследований предоставляют информацию о временах Третьего рейха только в негативном контексте, но в любой системе или власти есть и положительные аспекты, которые необходимо рассмотреть. Актуальность работы заключается в необходимости изучения и исторического анализа экономических, политических, социальных методов и особенностей в управлении экономики Германии. Изучено проблематику и установлено, что над вопросом исторического исследования организации и реформирования Германии работали высококвалифицированные специалисты и реформаторы, например, такие специалисты и политики, как О. Пленков, Ф. Тодт, Я. Шахт, В. Функ, Л. Крозиг и др. Цель исследования заключается в том, чтобы исследовать и обобщить исторический опыт о причинах становления и развития экономики Германии 1930-х годов, использование методов и приемов в политике для этого развития, проанализировать суть, функции и особенности экономики этого периода.

Ключевые слова: экономика Германии, кейнсианская политика, экономический кризис.